

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Hakuajojen yhtenäistäminen on välttämätöntä ja selkiyttää järjestelmää sosiaaliturvaa tarvitsevien näkökulmasta. Etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä edistetään henkilöiden arjen hallintaa erityisesti tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee monia eri etuuksia ja henkilöillä toimintakyvyn puutteita taikka erityisen tuen tarpeita.

Eri etuuksia koskevat säännökset takautuvien etuuksien hakemisesta säännöksineen saattavat johtaa siihen, että tukia jää myös hakematta. Takautuvasta etuuksia koskevia säännöksiä tulee tarkastella sosiaaliturvan yhtenäistämistyössä jatkossa. Etuuksien hakuajojen yhtenäistämistyön ohella on tärkeää huomioida etuuksien ja palvelujen yhteydet kokonaisuudessa ja niitä koskevat yhteensovittamistarpeet.

Ottaen huomioon toimeentulotuen luonteen viimesijaisena taloudellisena tukena toimeentulotuen hakuajojen ei voida yhtenäistää.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet aiheuttavat erityisiä ongelmia sellaisille henkilöille, jotka tarvitsevat monia eri etuuksia. Erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet erilaisissa etuuksissa tuovat merkittäviä arjen hallinnan haasteita osalle ihmisiä, joiden toimintakyvyssä vajeita. Erilaisten tulo- ja palkkakäsitteiden merkitys korostuu niiden ihmisten kohdalla, joilla esim. työtuloissa vaihtelua.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Kansallisten määritysten ja toimintamallien luominen on välttämätöntä, jotta tiedon kulku ja viranomaisyhteis-tyo parane. Asiakkaan oikeudet ja tietoturva huomioiden tulee muutoksissa tähdätä siihen, että asiakkaan antamia tietoja voidaan hyödyntää eri viranomaisissa. Tämä helpottaa myös asiakkaan asiointia.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Digitalisaation edistäminen on tarpeellista. Kehittämistyössä on huomioitava henkilöt, joilla ei ole mahdollisuuksia sähköisten välineiden käyttöön esim. osaamisvajeiden tai välineiden puuttumisen takia. Digitaalisten ratkai-sujen rinnalla tarvitaan vaihtoehtoisia keinoja, tarjota palveluita ja etuuksia. Muutosprosessi edellyttää panos-tuksia kansalaisten kyvykkyysien vahvistamiseen ja kansalaisten osallistamista.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä on monia epätarkoituksenmukaisia eroja, jotka aiheuttavat myös väliinpuotoamisia. Tällainen tilanne on nähtävissä erityisesti sairauspäivärahaa saavien kohdalla. Kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke saattaa jäädä saamatta, vaikka terveydentila ole muuttunut sairauspäivärahauden aikana ja päättyessä. Työttömyysturvan hakeminen on myös epätarkoituksenmukaista tilanteissa, joissa henkilö on hakenut kuntoutustukea sairauspäivärahauden jälkeen. Edellä mainittu asia on hyvin vaikeasti ymmärrettävä vaatimus huomioiden työttömyysturvan perusteet kuten myöskin joidenkin toimintakykyä alentavien sairauksien ja vammojen riittämätön huomioiminen eläke-etuuksia koskevissa ratkaisuisissa.

Eriyistä huomiota tulisi kiinnittää pitkäaikaistyöttömien tilanteisiin, joilla monella on tosiasiallisesti hyvin heikko toimintakyky. Lääketieteellinen diagnoosikeskeisyys ja siihen perustuva toiminta ja ratkaisut tuovat haasteita järjestelmä- ja yksilötasolla kuormittamalla järjestelmää ja estämällä etuuksien saamista. Työkyvyn arvioinnin tulisi perustua jatkossa kokonaisarvioinnille ja henkilön arkilähtöisen toiminnan ja toimintakyvyn kuvaamiselle tulisi antaa enemmän painoarvoa. Myös asiakkaan oma näkemys ja kuvaus arjesta on keskeinen osa kokonais-arvion tekemistä. Työkyvyn ja sen määrittelyn osalta lainsäädäntöä tulisi tarkastella kokonaisuutena ja arvioi-da yhtenäistämistarpeita eri etuuksien osalta.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään tarvitaan enemmän joustavuutta, etuuksien ja palvelujen kokonaisuuden yhteensovittamista sekä erilaisten elämäntilanteiden tunnistamista. Etuus- ja palvelujärjestelmään tarvitaan joustoja ja yhteensovittamista, jotka tunnistavat vaihtelut ihmisten toimintakyvyssä. Työn tekemisen kokeilemis-ta ja paluuta työelämään tulisi edistää tunnistuen kuntoisuuden ja elämäntilanteiden vaihtelut. Osatyökykyiset henkilöt tulisi tunnistaa paremmin järjestelmässä ja edistää heidän polkujaan TE-palvelujen ja sosiaali- ja ter-veydenhuollon kuntouttaviin palveluihin.

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus korostuu erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisten sosiaalisten riskien kohdatessa. Tällaisissa tilanteissa korostuu se, että apu ja tuki on oikea-aikaista ja ennen kaikkea riittävää. Näin tuen tarpeet jäävät lyhytaikaisiksi. Palvelutoiminnan osalta on jatkossa kiinnitettävä huomiota sotekeskuspalvelujen kokonaisuuteen ja sosiaali- ja terveydenhuollon välisten yhteistyömallien jatkokehittämiseen sekä yhdys-pintatyön käytäntöihin hyvinvointialueilla. TE-toimiston ja jatkossa kuntien työllisyyspalvelujen kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu jatkossa. Tämä on tärkeää huomioida TE-KOTO24 uudistuksen sekä kansallisessa että alueellisessa valmistelussa.

Erytystä huomiota on kiinnitettävä opiskelijoiden etuuksien ja tuen yhteensovittamiseen. Nykyisellään järjestelmä ei tue ja edistä opiskelukyvyn palautumista, kun opiskelijat tippuvat opintotuen ulkopuolelle. Näissä tilanteissa tarvittaisiin palvelujen ja hoidon tarpeen arviointiin perustuvaa aktiivista työskentelyä opiskelukyvyn palauttamiseksi.

Komitea nostaa esiin, että sen tekemillä ehdotuksilla tähdätään siihen, että henkilö kokisi hyötyvänsä palveluihin osallistumisesta. Lisäksi merkityksellistä on arvioida kriittisesti arvioida palvelujen vaikuttavuutta työkyvyn kannalta. Palvelun vaikuttavuuden edellytys on, että henkilö kokee palvelun tarpeelliseksi ja sitoutuu siihen. Aikuisten parissa tehdyn sosiaalityön tulee olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa, eikä sitä saa missään olosuhteissa sitoa henkilön sosiaaliturvaetuuteen. Mikäli näin tehdään, muuttaa se koko sosiaalityön palvelua sekä eettisiä lähtökohtia merkittävästi.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Kehittämistyö tulee velvoitteiden lisäämisen sijasta suunnata palvelujen kehittämiseen ja asiakaslähtöisyyden vahvistamiseen. Vuorovaikutukseen perustuvalla suunnitelmallisella ja osallistavalla työskentelyllä rakennetaan kuntoutumisen edellytyksiä. Vastikkeellisuutta tulee tarkastella siten, ettei vastikkeellisuus tosiasiallisesti aiheuta kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asemaa asettamalla kohtuuttomia vaatimuksia näille henkilöille. Velvoitteiden kohdalla tulee huomioida myös se, että velvoitteet tulee olla tosiasiallisesti mahdollisia toteuttaa henkilöillä.

Mikäli sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin osallistuminen säädettäisiin tietyissä tilanteissa velvoittavaksi, tämä sosiaalityön etiikan vastaisten velvoitteiden toimeenpano heikentäisi työntekijöiden saatavuutta ja työn vaikuttavuutta.

Arvioinnin tulee koskea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi työllisyys ja koulutuspalveluja.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Tulkinnat työmarkkinoiden käytettävissä olemisesta ovat tiukat ja jatkoselvityksessä tulisi pohtia sitä, miten tul-kintaa voitaisiin laajentaa. Asiakkaiden näkökulmasta nykytilanne on epäselvä, eikä edistä myöskään asiakkaiden aktiivisuutta.

Työmarkkinatuen saajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joka tulisi huomioida myös jatkoselvityksessä esim. toimenpiteet työmarkkinatuen piiriin tulevien kohdalla työllistymisen edistämiseksi. Tilanteessa tulisi kyetä tarjoamaan tukea intensiivisessä, tunnistamaan etuutta saavan henkilön tarpeet sekä vahvuudet ja osaaminen. Työllisyyttä ja osaamista edistävää ja vahvistavaa palveluvalikoimaa tulee kehittää ja hyödyntää etuutta saavien kohdalla. Yhteistyö TE-palvelujen sekä sosiaali- ja terveyden palvelujen kanssa on välttämätöntä ja sitä tulee edelleen kehittää.

Yksilökohtaiset esteet osallistua tulee tunnistaa työmarkkinatuen saajien kohdalla ja etsiä räätälöityjä ratkaisuja. Tämä tarkoittaa esimerkiksi erilaisten perheiden ja perhetilanteiden huomioimista nykyistä paremmin. Osa-aikatyön edistäminen esim. erilaisissa perhetilanteissa on nähtävä mahdollisuutena luoda edellytyksiä työllistyä kokoaikaisesti tulevaisuudessa. Joukkoliikenteen ja varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen luo edellytyksiä osallistua jatkossa.

Tällä hetkellä työmarkkinatuella elää paljon henkilöitä, jotka ovat tosiasiallisesti työkyvyttömiä. Näiden henkilöiden kohdalla tarvitaan monialaista työskentelyä työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseksi, jos ovat työkyvyttömiä. Samalla on kuitenkin kehitettävä lainsäädäntöä, jotta nämä työkyvyttömät henkilöt saataisiin jatkossa toiselle eläkkeelle tai muulle etuudelle.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Yksilöllisiä tarpeet tulisi huomioida nykyistä paremmin ja mahdollistaa mm. osa-aikatyön ja opiskelun yhdistämisen. Koulutusmahdollisuuksia tulee laajentaa ja monipuolistaa työllisyyttä edistävissä palveluissa. Työllisyyttä edistävissä palveluissa tulee tunnistaa oppimista vaikeuttavat tekijät ja esteet osallistua ja oppia.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Nuorten kohdalla kehittämistyötä on suunnattava erityisesti palveluihin. Monen nuoren kohdalla korostuu pit-käjänteinen ja suunnitelmallinen työskentely, jonka lähtökohtana tulee olla nuorten omat toiveet. Erityisen tärkeää on työskentelyn aloittaminen nopeasti ja riittävän intensiivisesti. Erilaisiin tuen ja hoidon tarpeisiin tulee tarjota palveluja nopeasti ja monialaisesti toteuttaen.

Erilaisia odotusaikoja tulee poistaa järjestelmästä systemaattisesti. Veloitteet toimivat nykymallissa huonosti erityisesti niiden kohdalla, joilla on monenlaisia haasteita arjessaan. Jatkoselvityksessä on syytä pohtia, tarvitaanko työttömyysturvaan ikärajoja.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Opiskelijoiden tukijärjestelmän kokonaistarkastelu on tarpeellista. Kokonaistarkastelun tarvetta korostaa se, että koulutuspolitiikan kokonaisuuteen on viime vuosina tehty monia yksittäisiä muutoksia mm. oppivelvolli-suusiän pidentäminen.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15) 6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Työryhmän perustaminen lapsilisän uudistamiseksi on tarpeellinen asia. Lapsivaikutusten arvioinnin toteuttaminen eri uudistusvaihtoehdoista on välttämätöntä. Uudistustyön tulee edistää tasa-arvoisen tasa-arvoisen vanhemmuuden toteutumista. Uudistustyön keskiössä on oltava lapsen etu ja sen toteutuminen.

Lapsilisää tulee maksaa siihen asti, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsilisän sitominen indeksiin on perusteltua. Lapsilisän kehittämisessä on huomioitava erilaiset perhetilanteet. Lapsilisäjärjestelmän kokonaistarkastelussa tulee pohtia erityisesti erilaisten korotusten (yksinhuoltajakorotus, sisarkorotus) vaikutusta lapsiperheköyhyyden vähentämisessä. Lapsilisän korottamista ja sen vaikutuksia lapsen ensimmäisinä elinvuosina on tarpeen selvittää.

Lapsilisän jakaminen on kannatettavaa niiden elatusvastuullisten kesken, joiden kanssa lapsi asuu yhdessä tai vuoroasumisjärjestelyllä. Lapsilisän jakamisen mahdollisuus elatusvelvollisten kesken tulee selvittää huolellisesti ja arvioida ratkaisun vaikutukset. Mikäli lapsilisä jaetaan jatkossa, on toimeenpanosuunnitelmassa oltava siirtymäaika. Näin varmistetaan perheoikeudellisten palvelujen mahdollisuudet varautua muutokseen.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Lastenhoidon tukien uudistamista tulee arvioida kokonaisvaltaisesti ja toteuttaa huolellinen vaikutustenarviointi.

Arvioinnissa on tärkeää huomioida se, millaisia vaikutuksia kotihoidon tuella ja sitä koskevilla ratkaisuilla on mm. hoitovapaalla olevien työuriin, sukupuolten välisiin palkkaeroihin, lasten oppimiseen ja palvelujärjestelmän kokonaisehittämissä ja palvelujen saatavuuteen.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Tunnistetut muutostarpeet koskevat elatustuen ja elatusavun kokonaisuutta, yleistä asumistukea ja toimeentulotukea.

Elatusavun ja elatustuen osalta nykyinen järjestelmä ohjainen tulee arvioida kokonaan uudestaan ja huomioida lisääntynyt vuoroasuminen osana uudistusta. Yleistä asumistuen osalta elatusvelvollisuus voitaisiin ottaa huomioon hyväksyttävissä asumismenoissa. Myös toimeentulotuen osalta tulisi nykyistä paremmin huomioida vanhemman elatuskyvyn tukeminen esim. elatusvelvollisen perusosan korottamisella. Lapsi- ja huoltajakorotuksissa on tällä hetkellä etuuskohtaisia eroja ja niiden yhtenäistämistä tulisi jatkossa selvittää. Toimeentulotuessa tulisi jatkossa ottaa huomioon vuoroasuvan lapsen kulut.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Asumistuen uudistamisessa tulee huomioida asumistuen merkitys asumisen turvaamisen edistämisessä, asunottomuuden vähentämisessä sekä vaikutukset muiden etuuksien käyttöön. Asumistukeen ja sen tarpeisiin vaikuttavat monet eri tekijät mm. työllisyys, asumisen kustannukset ja perusturvan riittävyys. Asumistuen tulee edistää jatkossakin pienituloisten asumisen turvaamista.

Tärkeimpinä asioina jatkoselvittämisen osalta nähdään asumistuen ja palkkatulojen yhteensovittaminen, ansio-tulovähennyksen vaikutuksen selvittäminen ja vaikutukset toimeentulotukeen asumistuen enimmäisasumismenojen korottamisella. Jatkoselvittämisessä on kiinnitettävä huomiota siihen kannustinloukkujen purkamiseen ja uusien loukkujen syntymisen ehkäisemiseen sekä varallisuusharkinnan palauttamisen vaikutusten selvittämiseen. Jatkoselvittämistä vaativat yhteisöllisen asumisen kehittäminen ja sen vaikutukset asumistuen uudistamis-tarpeisiin, lasten vuoroasuminen ja opiskelijoiden asumisen tuki.

Jatkoselvittämisen yhteydessä on tärkeää tarkastella asumistuen laajentamista vuoroasumistilanteissa lapsen molempiin koteihin. Jatkoselvittämisessä on tärkeää arvioida,

millainen vaikutus em. asumistuen laajentamisella olisi vuoroasumisen toteutumiseen vanhempien kesken ja siten myös vanhemmuuden jakautumiseen.

Asumistukeen sisältyvä elatusolettama, jonka mukaan samassa asunnossa asuvat osallistuvat toistensa elatukseen, voi ohjata asumista eri osoitteisiin, jolloin sekä yksilön että yhteiskunnan kulut kasvavat (asumistuki, toimeentulotuki).

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)

8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

Toimenpiteiden tulee tähdätä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen ja kohtuuhintaisen asumisen turvaamiseen huomioimalla yhtymäkohdat mm. asumistuen kehittämiseen. Toimeentulotuen osalta on tarpeen jatkaa kehittämistyötä ja hyödyntää hyvinvointialueiden ja Kelan asiantuntemusta valmistelussa. Toimeentulotuen neuvottelukuntatyö tukee tätä tavoitetta. Lisäksi tulee huomioida kohdassa 8.2. esille nostettu ensisijaisten etuuksien tason tarkastelu.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta kyetään vähentämään vain, jos ensisijaisten etuuksien tasoa nostetaan. Varsinkin asumistuen tasoa on korotettava pienituloisten kohdalla. Pitkäaikaista toimeentulotukea saa tällä hetkellä henkilöitä, joilla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa toimeentuloonsa. Myös henkilöt, jotka ovat menettäneet oikeuden työttömyysturvaan, saavat toimeentulotukea usein pitkäaikaisesti. Yksi tällainen ryhmä on koulutusta vaille olevat alle 25-vuotiaat.

Erilaisten sanktioiden käytön seurauksena syntyneissä tilanteissa tarvitaan yksilökohtaista työskentelyä näiden henkilöiden kanssa. Tilanteissa korostuvat sosiaalityön tarpeet, millä voitaisiin osaltaan vähentää pitkäaikaisen toimeentulotuen tarvetta. Kelan ja hyvinvointialueen yhteistyötä tarvitaan jatkossa nykyistä enemmän. Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluille on suuri tarve. Näitä palvelujen monitoimijaisesti kehittämällä ja tarjoamalla kyetään edistämään ihmisten talouden hallintaa.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)

9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta- ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Palveluohjausta ja moniammatillista työskentelyä tulee vahvistaa osana perus- ja erityistason palveluja. Osa ihmisistä tarvitsee paljon tukea ja ohjausta, jotta osaa hakea etuuksia. Palvelutarpeiden tunnistaminen sekä oikea-aikainen palvelujen järjestäminen korostuu mm. kuntouttavien palvelujen osalta. Erilaisten kuntouttavien palvelujen saatavuuteen tulee kiinnittää huomiota hoito- ja palvelupolkujen sujuvuuden edistämisen ohella. Palvelutoiminnassa on kiinnitettävä huomiota työttömien terveystarkastusten toteutumiseen ja peittävyys, sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan toteutumiseen alueilla.

Työ- ja toimintakyvyn arviointityön kehittämisessä tarvitaan vahvaa kansallista ohjausta ja alueilla asiakkaiden mukaan ottamista kehittämistyöhön. Digitalisaation hyödyntäminen tulee olla osa asiakkaiden osallisuuden vahvistamista omassa asiassaan. Samalla on kuitenkin huomioitava ne henkilöt, jotka eivät voi eri syistä johtuen käyttää digitaalisia palveluja. Asiakkaiden prosessin johtamisessa ja koordinoinnissa on tarvetta saada pikaisesti yhtenäisiä arviointivälineitä. Tämä edistäisi myös vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamista ja moniammatillisen yhteistyön rakentumista.

Palvelujärjestelmän osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluihin hakeutumisen ja palvelujen käyttämissä esteiden poistamiseen. Kuntoutus- ja etuusjärjestelmän tuntemusta tulee lisätä palvelujärjestelmässä. Sosi-aaliryöön kaltaisilla palveluilla on kyettävä rakentamaan asiakkaiden kanssa polkuja kuntouttaviin palveluihin ja ehkäistävä etuus- ja palvelujärjestelmässä erilaiset väliinpuotoamiset.

TE-KOTO24 uudistuksen alueellisessa valmistelussa tulee kiinnittää huomiota yhteistyökäytäntöjen kehittämiseen ja asiakasprosesseihin. Kuntien ja hyvinvointialueiden lisäksi valmisteluun tarvitaan mukaan järjestöjen ja oppilaitosten kaltaiset toimijat.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessa A) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

A) Monialainen asiakassuunnitelma edistää asiakkaan kokonaisprosessin edistymistä ja palvelujen saamista oikea-aikaisesti. Erilaisten palvelujen suunnitelmallisella yhteensovittamisella ehkäistään päällekkäisen työn tekemistä sekä resurssien ja osaamisen tarkoituksenmukaista kohdentumista. Asiakasta osallistavilla työmenetelmillä asiakas on rakentamassa itse omaa yksilöllistä palvelupolkuaan ja sitoutuu tavoitteiden saavuttamiseen tähtääviin toimenpiteisiin.

Monialaisen asiakassuunnitelman laatimisen lisäksi suunnitelmien toteutumista tulee arvioida aktiivisesti. Suunnitelmassa tulee nimetä vastuutahot ja tavoitteet. Asiakassuunnitelman laadintaan tarvitaan mukaan tarvittaessa asiakkaan läheisverkostoa.

B) Yhtenäisen työkyky- ja kuntoutuspalvelujen tietopohjan kerääminen on välttämätöntä huomioiden erityisesti hajanainen lähtötilanne. Ilman tietopohjan keräämistä ei kyetä arvioimaan ja seuraamaan vaikuttavuutta, luomaan yhteisiä mittareita ja johtamaan muutosta kansallisesti. Muutos edellyttää vahvaa kansallista ohjausta ja ministeriötason johtamista.

Tietosuojakysymykset on huomioitava valmistelussa.

C) Vastuutyöntekijä-mallin edistäminen on välttämätöntä. Palvelujärjestelmän ja etuuksien kokonaisuudessa tarvi-taan asiakkaiden kanssa rinnalla kulkemista, yhteensovittavaa tekemistä ja johtamista sekä verkostoissa työ-s-kentelyä. Vastuutyöntekijä-malli mahdollistaa myös rakenteellisten kysymysten esille nostamisen ja palvelupol-kujen kehittymisen. Vastuutyöntekijän tarve korostuu kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kohdalla, jotka on kyettävä tunnistamaan jatkossa.

Vastuutyöntekijä-malli edellyttää jonkinlaisia lisäpanostuksia, vaikka palvelumalli tulee nivoa osaksi nykyistä monialaista työskentelyä. Kansallisesti lähtötilanteet ovat hyvin heterogeeniset huomioida hyvinvointialueuudis-tuksen käynnistyminen juuri.

Toimintamallin rakentamisessa on tärkeää huomioida nykyiset monialaisen työskentelyn toimintamallit mm. ohjaamo-toiminta. Taloudellisten resurssien tarkastelussa on huomioitava, että mallin käyttöönotto ja ylläpito edellyttää osaamisen vahvistamista ja lisäpanostuksia siihen. Toimintamallista ja sen käyttöönotosta aiheutuvat lisäkustannukset tulee huomioida hyvinvointialueiden rahoituksessa.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Elämänhallinnan edistämisen tulee olla keskeinen osa tavoitetta. Elämänhallinnan edistämisen keskiössä ovat arki ja arjen hallinta ja sosiaaliset taidot, joilla edistetään opiskelu- ja työelämävalmiuksia. Asiakkaat tarvitaan palvelujen kehittämistyöhön mukaan, jotta ne vastaavat heidän tarpeisiin. Palvelujen kehittämisessä tarvitaan myös vuoropuhelua yhdyspintatyön toimijoiden hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen kesken.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Sosiaaliturvan kehittämisen osalta tulee kiinnittää sanktioiden lisäämisen sijasta huomiota tuen tarpeessa ole-vien henkilöiden kanssa työskentelyyn ja muutostyön tekemiseen heidän kanssaan. Tämä edellyttää etuus- ja palvelujärjestelmän kokonaiskehittämistä. Työtuloja ja etuuksia paremmin yhteensovittamalla lisätään työnteon kannusteita. Työllisyysenhoidon kaltaisissa tehtävissä tarvitaan palvelujen kehittämistyötä alueellisissa yhteis-työverkostoissa painopisteenä työllistymisen esteiden poistaminen. Terveydellisten esteiden poistamiseksi tar-vitaan yhteistyötä sosiaali- ja terveyskeskuspalvelujen kanssa.

Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa tähdätään siihen, että erilaiset byrokratialoukut vähenevät ja järjestelmä kehittyy eheään ja yksinkertaisempaan suuntaan. Mikäli tavoitteeseen päästään, tulee se

näkymään myös asiakkaiden kannalta positiivisena asiana. Uudistusten tulee tähdätä siihen, että järjestelmä edistää palveluihin osallistumista ja kannustaa työllisyyttä ja osallisuutta edistäville palvelupoluille.

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)

11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

Ehdotukseen 28 liittyen todetaan, että etuuksien ja palvelujen yhteen nivominen on olennaista. Palvelujen ja yhteistyömallien luominen osana TE-KOTO24 uudistusta on tärkeää. Panostuksilla kotouttamisprosessiin edistetään myös ulkomaalaistaustaisten ihmisten työmarkkinatilannetta.

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

12.1. Ehdotus perusturvaetuuksien yhtenäistamisestä ja yhdistämisestä on kannatettava. Perusturvaetuuksien yhtenäistämällä ja yhdistämällä helpotetaan ja selkiytetään etuusjärjestelmässä toimimista. Myös siirtymät eri etuuslajien välillä toteutuvat nykyistä joustavammin. Yhtenäistämisen ja yhdistämistyössä tarvitaan vielä jatko-valmistelua.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

A) Yhtenäistämistyössä tulee ottaa tarkastella haku- ja päätöksentekomenettelyjä ja määräytymisperusteita. Lisäksi tarvetta on arvioida, voidaanko etuuksia maksaa yhtenäisesti samoina maksupäivinä. Olennainen asia jatkossa on varmistaa se, että siirtymät eri elämäntilanteissa tapahtuvat sujuvasti. Etuuden tason tulee olla riittävä ja yhteensovitettavissa joustavasti ansiotulojen kanssa. Huomioon tulee ottaa myös erityistä tukea tarvitsevat ryhmät mm. vammaiset henkilöt, perheiden monimuotoisuus ja lapsen elatusvastuut sekä omaishoitajana toimiminen.

Etuuksien ehtoja tulee kehittää siihen suuntaan, ettei jatkossa syntyisi muutostilanteisiin liittyviä katkoksia nykyisen järjestelmän tavoin. Huomiota on kiinnitettävä myös nykyjärjestelmän toiseen

haasteeseen, joka liittyy eri-laisten etuuksien saamisen ehtoihin ja erityisesti velvoitteiden ja sanktioiden olemassaoloon.

Työmarkkinatuki on esimerkki nykyisestä etuudesta, jonka piirissä on tosiasiallisesti työkyvyttömiä henkilöitä. muitakin kuin työmarkkinoiden käytettävissä olevia henkilöitä. Kun kehitetään yhdistettyä perusturvaetuutta, voidaan esimerkiksi työmarkkinatuen piirissä oleville tosiasiallisesti työkyvyttömille määritellä heidän tilanteelleen paremmin soveltuvat myöntämisperusteet.

B) Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämässä ja yhdistämisessä tulee panostaa toimeenpanon huolelliseen suunnitteluun ja toteutukseen. Ohjaus ja neuvontapalvelujen tarve korostuu jo ennen toimeenpanon käynnistämistä. Kelan merkitys on suuri riittävän ohjaus – ja neuvontapalvelujen antajana. Toimeenpanossa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei toimeenpanossa syntyisi yksilötasolla etuuksilta tippumista. Muutoksen toteutuksessa on huomioitava erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt.

13. Ehdotusten priorisointi **13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?**

1. Perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen. Etuusjärjestelmä kaipaa pikaista yksinkertaistamista ja selkiyttämistä.

2. etuuksien ja palvelujen yhteensovitus. Palvelut tulee kytkeä nykyistä paremmin etuuksien rinnalle sosiaaliturvan kokonaisuudessa. Oikea-aikaisilla ja riittävillä palveluilla edistetään työ- ja toimintakykyä, kuntoutumista ja elämänhallinnan kokemuksen vahvistumista arjessa.

3. Lapsiköyhyysriskin ehkäisy ja vähentäminen. Lapsiperheköyhyydellä on merkittäviä kuormitus vaikutuksia monen lapsen arjessa ja lapsuusajan taloudellinen niukkuus näkyy tutkimuksen mukaan monella myös aikuisiän huono-osaisuutena.

14. Julkisen talouden kestävyys **14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?**

Kyllä. Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä on erityisen tärkeä tavoite. Kehittämistyön ja toimenpiteiden tulee tähdätä työllisyysasteen nostamiseen ja samalla syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tämä vaatii toimenpiteitä ihmisten työ- ja toimintakyvyn vahvistamista edistävien palvelujen kehittämistä. Opiskelu ja työn tekeminen on koettava kannattavaksi, mikä edellyttää järjestelmän joustavuuden kehittämistä samalla, kun sirpalemaista nykyjärjestelmää rakennetaan eheämmäksi. Lasten ja perheiden näkökulma tulee huomioida uudistuksessa. Näin edistetään myös työllisyyttä.

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle **15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?**

Kaikki komitean tekemät linjaukset kokonaisuuksista ovat tärkeitä.

Nykyisen järjestelmän haasteiden näkökulmasta erityisen olennainen tarkasteltava kokonaisuus on Elämäntilan-teen, työ- ja toimintakyvyn tai palvelutarpeen kannalta ”väärällä” etuudella oleminen sekä etuuksien yhteensovittaminen palveluihin ja etuudensaajien osallistumisen lisääminen (esim. työmarkkinatuki, sairauspäiväraha, kuntoutusraha, kuntoutustuki, toimeentulotuki).

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

Kansallisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että etuuksia ja palveluja kehitetään kokonaisuutena. Pitkäaikaisen toimeentulotuen tarvetta on kyettävä vähentämään. Etuuksien ja palvelujen yhteensovittamisella edistetään myös ihmisten kuntoutumista ja ehkäistään väliinpuotoamistilanteet. Näin edistetään myös ihmisten kokemusta järjestelmän toimivuudesta.

Oleennaista on, että palveluihin ohjaututaan sujuvasti asiakasta osallistaen. Kokonaisuuksien kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota nykyisen järjestelmän ongelmiin, joissa etuudet eivät vastaa työ- ja toimintakykyään. Perhetilanteiden monimuotoisuus on huomioitava uudistuksessa.

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Sosiaaliturvauudistus on välttämätöntä toteuttaa. Vaikka uudistukselle on pikainen tarve, tulee uudistus valmis-tella huolellisesti. Eryistä huomiota on kiinnitettävä laaja-alaiseen vaikutusten arviointiin, jossa huomioitava eri väestöryhmät kattavasti. Sosiaaliturvan kokonaiskehittämisessä on huomioitava väestön ikääntymisen vaikutukset ja erityisesti omais-/läheishoivan kasvavat tarpeet. Myös opiskeluvaiheeseen tulee kiinnittää huomiota sekä etuuksien että palvelujen yhteensovittamisen näkökulmasta. Sosiaaliturvan kokonaiskehittämisen ydin tulee olla se, että työhön paluuta ja kuntoutumispoluille ohjautumista edistetään kaikissa olosuhteissa.

Kokonaisuudistuksen jatkotyöhön tulisi sisällyttää järjestelmällisesti esimerkiksi kokemusasiantuntijatoiminnan sekä muun palvelujärjestelmää suoraan tai välillisesti hyödyttävän vapaaehto- ja palkkiotyön tosiasiallinen mahdollistaminen siten, että tämänkaltaisen yhteiskunnallinen osallisuus ei heikentäisi yksilön sosiaaliturvaa.

Komitean mukaan etuuksien yhteydessä käytettävien palvelujen vaikuttavuutta tulisi myös arvioida nykyistä laajemmin syy-seuraus -vaikutusten arvioinnin mahdollistavilla tutkimuksellisilla menetelmillä. Tämä edellyttää kansallista huomiota ja linjauksia sekä merkittäviä lisäresursointeja sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoi-mintaan.

Viljakainen Maarit
Päijät-Hämeen hyvinvointialue